

Boek-, Courant- en Handelsdrukkerij
A. REIMAN Jr.

Amsterdam-C.
Joden Breestraat 103
Telefoon 47669

No. 12

DECEMBER 1945

PRIJS 35 CENT

MAANDBLAD SPARTACUS

Inhoud:

Het Russische Imperialisme en de Revolutionaire Arbeiders.

De buitenlandse politiek van Rusland sinds 1939.

Een Bedrijfsbezetting.

In het land van de grote leugen.

COMMUNISTENBOND SPARTACUS

Het Russische Imperialisme en de Revolutionaire Arbeiders.

De leuzen van „het derde front” en „de vijand staat in eigen land”, die reeds bij het begin van de tweede wereldoorlog door de R.S.A.P. gesteld waren, brachten tot uitdrukking, dat het hier een imperialistische oorlog gold. Alleen ten opzichte van de Sovjet-Unie was de houding nog weifelend. Maakt de Sovjet-Unie een uitzondering op de kapitalistisch-imperialistische landen, die in de wereldstrijd zijn betrokken? Is ook zijn buitenlandse politiek imperialistisch en gebruikt het evenals de andere landen zijn gewapende macht voor verovering en machtsuitbreiding buiten haar grenzen?

Ziedaar de vragen, die al duidelijker te voorschijn kwamen en die men in de kringen der revolutionaire arbeiders aarzelde te beantwoorden.

Men was niet blind voor de buitenlandse politiek der Sovjet-Unie in de 20 jaar vóór het uitbreken van de tweede wereldoorlog. We herinneren hier aan het verdrag van Rapallo (waarbij een geheime overeenkomst werd gesloten, dat de Duitse bezittende klasse vliegtuigfabrieken, fabrieken voor gifgas en munitiefabrieken op Russische bodem mocht bouwen, om zodoende het Verdrag van Versailles te doorbreken), we herinneren aan het samengaan met Tsjang Kai Sjek in 1926, dat tot een massamoord op de communisten en arbeiders van Sjanghai leidde, aan de rol van Rusland in de Volkenbond enz., om duidelijk te maken, dat Rusland in die tijd een rol heeft gespeeld volledig gelijkwaardig aan die van alle andere imperialistische landen.

De verklaring van de van Rusland afhankelijke communistische partijen, dat deze politiek alleen een camouflage zou zijn voor een werkelijk communistische politiek, kan niet ernstig worden genomen. Want het was niet te miskennen, dat de politiek der verdragen met de kapitalistische landen de werkelijke houding der Sovjet-Unie tot uiting bracht. Dat men ondanks dat toch aarzelde om Rusland als een imperialistische macht te zien, had zijn grond hierin, dat Rusland niet aanvallend optrad, dat zijn buitenlandse politiek een systeem van verdediging tegen imperialistische landen zou zijn. Deze verdediging droeg in hun zienswijze weliswaar geen communistisch karakter, omdat ze met dezelfde middelen als de

andere landen te werk ging, maar deze verdediging was vrede-lievend en niet imperialistisch. Men nam aan, dat Rusland geen gebieds- en machtsuitbreiding nodig had; het had zelf ruimte genoeg.

Is Rusland het vaderland van alle arbeiders ter wereld?

Deze beoordeling van Rusland door de revolutionaire arbeiders lag, achteraf gezien, dieper. Ze was reeds lang daardoor bepaald, dat men een andere maatstaf aanlegde bij de beoordeling van Rusland, dan bij de overige landen. Men kon en wilde niet geloven, dat het revolutionaire Rusland van 1917 tot een aan de andere kapitalistische landen gelijkwaardige macht veranderd was. De werkelijke vraag, die beantwoord moest worden, was:

„Is Rusland het land, waar de arbeiders en boeren aan de macht zijn? Is het het vaderland van alle arbeiders van de wereld, zodat alle arbeiders van alle landen het moeten helpen verdedigen, omdat van daar uit de bevrijding van de arbeiders uit de loonslavernij moet gebeuren? Of is deze hoop, die de arbeiders van de wereld, vaak tegen beter weten in, hebben levendig gehouden, uiteindelijk een illusie gebleken?”

Het antwoord op deze vraag kan alleen gegeven worden, als men een inzicht verkrijgt van de binnenlandse ontwikkeling van Rusland zelf. En deze ontwikkeling spreekt een duidelijke taal. Onder leiding van Stalin is een staatsbureaucratie ontstaan, die op alle gebieden van het maatschappelijke leven alle macht aan zich heeft getrokken en die openlijk met het revolutionaire verleden heeft afgerekend. Dit blijkt o.a. uit de beruchte processen tegen de oud-bolsjewiki. Elke arbeidersmacht is uit de politiek, uit het bedrijfsleven en uit het culturele leven verdwenen.

Dit kon ook door de revolutionaire arbeidersbeweging in de overige wereld niet worden ontkend. Maar men kon geen afstand doen van de hoop op Rusland en zo werd deze ontwikkeling toegeschreven aan een verkeerde politiek van Stalin. Trotzky was voorstander van de mening, dat door een andere politiek, die zich desnoods door een revolutie tegen de bureaucratie moest doorzetten, de ontwikkeling van Rusland een andere weg zou kunnen gaan. Want de grondslag, waarop de Sovjet-Unie was opgebouwd, werd als goed beschouwd. De Sovjets zouden naar deze mening de opbouw bieden van de arbeidersmacht.

Zodoende nam de revolutionaire arbeidersbeweging van de Westerse landen het standpunt in, dat in geval van oorlog tegen Rusland, de arbeiders van de wereld moesten worden opgeroepen om Rusland te helpen verdedigen, opdat deze mogelijkheid van ontwikkeling behouden kon worden.

Het imperialistische Rusland in de tweede wereldoorlog.

Maar de loop der gebeurtenissen dwingt tot een herzien van deze houding.

Daar is dan de intrede van Rusland in de zuiver imperialistische politiek. Niet alleen door verdragen, maar door daden. Deze actieve imperialistische politiek begint met het vriendschapsverdrag met Duitsland in Aug. 1939. Hierin werd tot verdeling van Polen en de annexatie van Estland, Letland, Lithauen, Bessarabië en de Noordelijke Boekowina besloten. Met de actieve medewerking van Rusland was de tweede wereldoorlog begonnen. In 1941 begon Duitsland zijn aanval op de vriend van 1939, om hem de buit nog meer af te nemen. Rusland werd toen bondgenoot van Engeland en Amerika en de andere landen. In het dictaat van Potsdam hebben ze samen Duitsland verscheurd. Daarbij heeft Rusland zich een eerste buit toegeëigend door het grootste deel van Oost-Pruisen en Koningsbergen te annexeren en een groot deel der Duitse fabrieksinstallaties naar Rusland te transporteren. Hoeveel miljoenen Duitse arbeiders naar Rusland als slaven zullen worden gedeporteerd en hoeveel goederen in de toekomst als schadevergoeding aan Rusland zullen moeten worden geleverd, is nog niet uitgemaakt. Maar niemand verkeert in twijfel, dat het ongekende afmetingen aan zal nemen.

Ook aan de oorlog tegen Japan heeft Rusland op het laatste moment nog deelgenomen, om het einde van deze oorlog te bespoedigen, maar niet minder om zijn invloed op Mandsjoerije en misschien ook nog op Korea te verzekeren. Rusland is nu één van de drie grote landen, die met militaire macht de wereld beheersen. Het behoort tot de „big three”, waarvan de overige „verenigde volkeren” afhankelijk zijn. En het is, (wie weet in welke nabije toekomst) één van de geweldige machten, die in een nieuwe oorlog, de absolute vernietiging over de aarde uitstorten.

Wij, als marxisten, kunnen geen genoegen nemen met het constateren van het actieve deelnemen van Rusland aan de imperialistische wereldstrijd. Evenals wij het imperialisme der kapitalistische landen zien als een noodzakelijk gevolg van de wetmatig verlopende beweging van het kapitaal, als een uitbreiding van de macht van de heersende klasse over de landsgrenzen heen, zo moeten wij ook het Russische imperialisme kunnen verklaren. Wij moeten kunnen zien hoe uit de maatschappelijke structuur, uit de expansieve kracht van Rusland zelf het imperialistisch optreden naar buiten voortkomt.

Vertoont deze structuur wezenlijk dezelfde strekkingen als in de kapitalistische landen, dan volgt daaruit ook het Russische imperialisme en dan zal het zich ook doorzetten als een wetmatig verlopend proces. Dan zal het, of de mensen willen of niet, alle kracht van de door Rusland beheerste miljoenen mobiliseren tot de geweldige botsing met de kapitalistische grootmachten, die wij

allen voelen aankomen. Dit zal gebeuren, even onontkoombaar als bij de tweede wereldoorlog, maar nog veel noodlottiger dan toen.

Opnieuw rijst dus de vraag:

Is Rusland het land, waar de arbeidersklasse aan de macht is?

Of is de heersende bureaucratie een heersende klasse, die de arbeidersklasse onderdrukt bij het bestaan van maatschappelijke verhoudingen, die een kapitalistisch karakter dragen? Het is dezelfde vraag zoals reeds eerder gesteld, maar ze kan niet meer beantwoord worden, door naar de politiek van Stalin te verwijzen, of aan de heersende bureaucratie de schuld te geven voor de richting, die de Russische politiek genomen heeft. Het antwoord moet ons laten zien welke plaats de arbeiders in de Russische samenleving innemen, welke functie zij verrichten. Pas hieruit kan worden afgeleid of de heersende bureaucratie de functie van een heersende klasse heeft, die in haar wezenlijke strekkingen overeenkomt met de rol, die de bourgeoisie in de modern kapitalistische landen vervult. Het verschijnsel van het onloochenbare Russische imperialisme kan dan ook zijn marxistische verklaring vinden, inplaats van als gevolg van de Stalinistische politiek te worden voorgesteld. De Russische arbeider is loonarbeider in dienst van de Russische staat. Dit feit wordt door niemand meer ontkend. Zijn plaats in de Russische maatschappij wordt daardoor bepaald, dat zijn arbeidskracht als waar verschijnt, een zakelijk meetbaar karakter krijgt, en als zodanig door de staat wordt gekocht. Deze waar, arbeidskracht draagt een prijs, die overeenkomt met de waarde van de levensmiddelen, nodig om de verbruikte arbeidskracht voortdurend te reproduceren. Er waren reeds jaren voor de tweede wereldoorlog 17 loonklassen eenzijdig door de staat vastgesteld, waardoor het aandeel van de grote masse der arbeiders op een zeer laag peil wordt gehouden. Een verband tussen het door den arbeider voortgebrachte product en het aandeel aan het gehele product, dat hem wordt toebedeeld door de door de staat vastgestelde lonen, bestaat niet. Wat de arbeider voortbrengt is afhankelijk van de productiviteit van zijn arbeid en de arbeidsmiddelen waarmee hij werkt. Hij heeft er geen zeggingschap over, het gaat als geheel over in het bezit van de staat. Wat hij ontvangt is bepaald door de staat. Hoe beter de arbeidsmiddelen en hoe hoger de productiviteit van de arbeid, des te groter het product dat hij voortbrengt, maar het aandeel, dat hij door zijn loon ontvangt, ondergaat daarmee geen verandering. Het heeft alleen tot resultaat, dat het meerproduct aangroeit. De staat is hier in de plaats van de ons bekende kapitalist getreden. Hij werkt met kapitaal. Zowel de materiële factoren van de productie, de pro-

ductiemiddelen, alsook de levende, de arbeidskracht, worden in zijn handen tot kapitaal.

De staat is de kapitalist.

De staat is niet meer alleen het instrument, dat een maatschappelijke ordening waarborgt, waarin alle maatschappelijke verhoudingen der mensen als kapitaalsverhoudingen verschijnen en dus de particuliere kapitalisten of kapitaalsmaatschappijen met hun kapitaal kunnen ageren. De staat zelf is hier de enige kapitalist, onder uitsluiting van alle andere zelfstandige kapitaalsagenten; hij is de monsterorganisatie van het geheel-kapitaal. Zo staan aan de ene kant de loonarbeiders, zij vormen samen de klasse der onderdrukten, en aan de andere kant staat de staat, die de onderdrukte klasse uitbuit en zijn bezit vergroot door het meerproduct dat de arbeidersklasse voortbrengt. Dit is de grondslag van de Russische samenleving, hier is ook de bron, waaruit de imperialistische politiek voortkomt. Wel is het zo, dat in Rusland geen particuliere kapitalist meer bestaat die arbeiders in dienst kan hebben, wat zij voortbrengen zich kan toe-eigenen en uit de meerwaarde zijn private bezit kan vergroten. Een klasse van kapitalisten in deze zin is niet meer mogelijk. Maar wel bestaat er één grote klasse van loonarbeiders — zelfs de vroegere boeren zijn in de kolchozen tot loonarbeiders van de staat geworden. Zij allen worden uitgebuit door de staat, want deze neemt hun hele arbeidsproduct in bezit en geeft hun in de vorm van door hemzelf vastgestelde lonen zoveel van het gehele product terug, dat ze hun eigen ellende kunnen reproduceren. De staat is de uitbouter.

Maar wie is de staat?

Wil men de apostelen van het Russische stelsel geloven, dan is het de staat van de arbeiders en boeren, maar dat is een grote leugen. Niet de arbeiders en boeren beheersen de staat, maar de staatsbureaucratie. De bureaucratie is tot de heersende klasse geworden.

Te twisten over de vraag of men de bureaucratie gelijk mag stellen met de heersende klasse in de overige kapitalistische landen en te beweren, dat men niet kan spreken van een heersende klasse, omdat hij zich niet, evenals de bourgeoisie, het kapitaal als particulier bezit toe-eigent, heeft geen zin. Het zou een twist zijn, of men wel het juiste etiket gebruikt, als men ze wil invoegen in de terminologie der marxistische begrippen. Haar plaats in de maatschappij wordt bepaald door de functie die zij vervult, en deze is heersend. Alle functionarissen van de staat tezamen hebben één basis, die hun bevoorrechte plaats in de maatschappij verze-

kert, namelijk de handhaving van de staatsmacht en de vergroting daarvan; deze bevoorrechte plaats en de functie die zij daarin vervult maakt hun tot een heersende klasse.

De taak, waarvoor Rusland in en na de revolutie stond, was de planmatige opbouw van de productie in een overwegend agrarisch land met een achterlijke landbouw en een kleine, door de oorlog versleten industrie. De grote boerenmassa was daartoe niet bereid, ze wilde alleen het land. En de sovjets der arbeiders vonden niet de weg om de noodzakelijke taak te verrichten en gelijktijdig de productie in eigen handen te houden. Het was de nieuwe staatsmacht, gevormd onder de harde dictatuur der communistische partij, die de geweldige taak ter hand nam en in nauwelijks twintig jaar uit een achterlijk boerenland een groot-industrieel land met een geïndustrialiseerde landbouw maakte. Het was het werk van de miljoenen arbeiders en boeren, maar het werd afgedwongen door de staatsmacht, waarvan de dragers de functionarissen in dit machtsapparaat waren. Zo groeide met de taak de staatsmacht en ook:

De nieuwe heersende klasse.

Ook het bewustzijn van deze heersende klasse wordt er door bepaald. Al haar streven is gericht op verdere industrialisatie, verhoogde productie en vergroting van macht, alles verenigd tot een groot geheel in de staat. Dit is de geest, die uit de Russische pers spreekt, die op partijcongressen tot besluiten leidt en die in wetten en decreten aan de gehele bevolking wordt voorgeschreven.

Opvoering en uitbreiding van de productie, vergroting van bezit en macht van de staat kost arbeid, kost **meer** arbeid dan voor het instandhouden van het dagelijkse leven nodig is. Deze meerarbeid moet door de loonarbeiders worden opgebracht, zij scheppen de meerwaarde, die de staat accumuleert. De functionarissen van de staat zitten er achter aan en hanteren de zweep om de opvoering en uitbreiding van de productie, de vergroting van bezit en macht van de staat zo snel mogelijk te doen verlopen. Dit is de wezenlijke functie van de staatsbureaucratie, en het bepaalt ook haar klassekarakter tegenover de arbeiders. Zij kan er niet aan denken, om „de meerwaarde onder de arbeiders te verdelen”, om zichzelf te handhaven, moet zij de staatsmacht vergroten, zowel tegen de onderdrukte klassen in het eigen land als tegen de machten van het buitenland. De staatsbureaucratie als heersende klasse is aan deze noodzaak onderworpen, ook zij volgt de maatschappelijke bewegingswetten van haar eigen stelsel.

De accumulatie van de meerwaarde heeft alleen zin als ze meer en nieuwe arbeidskrachten aan het werk zet om het bezit en de macht (hier van de staat) te vergroten. Dit is de, het kapitalistische

productiestelsel eigen, bewegingswet, waaraan ook de Russische maatschappij onderworpen is. Het is een proces, dat zich onweersstaanbaar doorzet en dat op een bepaalde hoogte van de ontwikkeling over de landsgrenzen heengaat. Dat geldt reeds lang voor de kapitalistisch ontwikkelde landen van de wereld, het is de diepere drijfkracht tot alle imperialistische machtsuitbreiding.

Sinds 1939 is het duidelijk geworden, dat ook Rusland in de fase van de imperialistische machtsuitbreiding is ingetreden. Niet zo zeer, omdat in Rusland zelf deze uitbreiding aan zijn natuurlijke grenzen is aangeland. Dat er dus geen levende en werkende mensen meer zijn, die nog opnieuw in de staatsproductie kunnen worden ingelijfd. Er zullen in het wijde Rusland in primitieve boerenbedrijven mensen genoeg zijn, waarvan een deel in de fabrieken kan gaan en een ander deel in de kolchozen industrieel het land kan gaan bewerken.

Maar de uitbreiding dient er niet toe om de behoeftevoorziening van de bevolking uit te breiden. De behoeften van de loonarbeiders en daarom ook de productie er voor, hebben wel degelijk hun grenzen. Zij zijn beperkt door het loon dat aan de arbeiders door de staat wordt toegewezen. Dus niet uitbreiding en vergroting van de productie zonder meer, maar om de macht van de staat en van de hem hanterende bureaucratie te vergroten en te verstevigen.

Reeds vanaf de geboorte van de nieuwe Russische staat stond hij in strijd met de imperialistische machten van de overige wereld. Aan de uitbouw van het Rode Leger werd daarom ook alle zorg besteed, totdat Rusland een militaire mogendheid van de eerste rang werd, die zich in de tweede wereldoorlog tegenover het fascistische Duitsland wist te handhaven. Na de tweede wereldoorlog verhoogde de Russische staat zijn inspanningen om het militaire wapen te perfectioneren, hij accumuleert in stijgende mate de directe machtsmiddelen. Want dat Rusland strijd moet voeren tegen de grote imperialistische machten van het Westen om zich te handhaven, kan niet worden ontkend.

De noodzaak om deze strijd te voeren, is ook oorzaak waarom Rusland reeds sinds 1939 imperialistisch naar buiten optreedt. De Russische staat volgt daarbij dezelfde methoden, die hij in zijn inwendige ontwikkeling sinds de revolutiedagen heeft toegepast. Hij likwiderde bij de planmatige opbouw van de staatsproductie elk particulier kapitaal. Daarmee was ook aan alle buitenlandse kapitaal de mogelijkheid ontnomen om loonarbeiders in dienst te nemen. De Russische staat heeft het monopolie op de uitbuiting van de arbeidskracht in zijn gebied en dat sluit automatisch alle buitenlands kapitaal buiten. Dit is ook de bron van zijn kracht in de imperialistische strijd.

Maar het eigenlijke Rusland is een te smalle basis voor de aanstaande strijd. De accumulatie in militaire machtsmiddelen vraagt

niet alleen uitbouw van industrie en landbouw in Rusland zelf, maar hele nieuwe productiegebieden met grondstoffen, fabrieken, verkeer en voornamelijk arbeiders. In alle gebieden waar het Russische leger als bezettende macht is gekomen, wordt in snel tempo het monopolie van de staat op de productie in gevoerd, om omdoende de militaire macht en het oorlogspotentieel van Rusland te vergroten. Daarmee worden de grenzen, waarbinnen het particuliere kapitaal is uitgesloten, verder naar voren geschoven en tegelijk de tegenstelling tegen de westerse imperialistische machten verscherpt. Dit conflict kan niet door overeenkomsten of verdragen uit de wereld worden geholpen. Het wordt uitgevochten en het beteekent het einde voor vele miljoenen, als niet de arbeidersklasse de macht van de staat en de heersende klasse verbreekt, om haar eigen macht, zonder uitbuiting en onderdrukking, te vestigen.

Rusland is nu een imperialistische macht. De feiten zijn niet meer te ontkennen. Daar waar zijn troepen verschijnen, brengt het geen bevrijding der arbeidersklasse, maar haar slavernij. Daarom kan er nu ook geen sprake meer zijn van een verdediging van de Sovjet-Unie. De revolutionaire arbeidersbeweging in de overige wereld kan deze leuze niet meer aanheffen, of ze moet partij kiezen voor één der imperialistische fronten. Partij kiezen voor Rusland beteekent, dat men het klassefront tussen arbeiders en kapitalisme heeft verlaten. Het derde front, dat dwars door de imperialistische fronten heen loopt, is dan opgegeven om bondgenoot te worden van één der imperialistische machten.

Het derde front, ook in Rusland.

De feiten spreken een duidelijke taal. Niemand kan er zich aan onttrekken en de illusies moeten er voor wijken. Zo ging het bij de beoordeling van de buitenlandse politiek van de Sovjet-Unie, zo gaat het ook bij de beoordeling van zijn binnenlandse politiek. Wanneer men in de Sovjets de grondslag voor een arbeidersmacht meende te zien, dan had dit natuurlijk alleen zin in verband met de opheffing van het privaatbezit. In het likwideren van de privaatkapitalistische productie in industrie en landbouw en de overname en planmatige leiding door de staat, zag men de weg naar het socialisme. Alleen een verworpen bureaucratie onthield de arbeiders de macht. Maar nu laat de ontwikkeling in zowat alle kapitalistische landen zien, dat een soortgelijke politieke en economische organisatie van de maatschappij, zoals ze in Rusland na 1917 is gegroeid, zich overal doorzet, zonder opheffing van het privaatbezit en zonder vernietiging van het kapitalisme. Wij leren de door de staat geleide productie en distributie in het dagelijkse leven kennen. Wij ondervonden eerst onder Duitse bezetting, en nu

onder het zich doorzettende personalistische socialisme, wat totale economie wil zeggen. En wij weten nu zeker, dat het wel het nationaal-socialisme van de heersende klasse is, maar nooit tot het socialisme der arbeiders kan leiden, waarin de arbeiders uit loon-slavernij zijn bevrijd.

Dit inzicht, door en in het dagelijks leven verworpen, geeft ons ook een kijk op de Russische binnenlandse ontwikkeling. Wij begrijpen nu veel beter, dat de Sovjets alleen formele betekenis kunnen hebben in het raam van een door de staat geleide en beheerste economie. Zelfs als de arbeiders de Sovjets in revolutionaire strijd tot machtsorganen maken en daarmee de staatsbureaucratie zouden verslaan, dan zouden zij toch nog het centrale machtsapparaat van de staat moeten vernietigen. Alleen de Sovjets, de arbeidersraden, als zelfstandige arbeidersmacht kunnen de productie ter hand nemen om voor de behoeften van de werkende bevolking te produceren. De arbeiders moeten ook in Rusland het derde front vormen. Ook in dit opzicht verschilt Rusland niet van de overige landen.

De buitenlandse politiek van Rusland sinds 1939.

Het lijkt enigszins willekeurig, bij het karakteriseren van de buitenlandse politiek van een land een bepaald jaar als uitgangspunt te nemen, ook als dit jaar een dusdanige rol in de hedendaagse geschiedenis heeft gespeeld als het jaar 1939.

In 1939, precies gesproken, op 3 September van dat jaar, begon de tweede wereldoorlog. In 1939, nog voor het uitbreken van de oorlog, eindigde de eerste „volksfront“-periode van de Russische politiek met het verbreken der politieke en militaire besprekingen tussen Rusland aan de ene kant en Engeland en Frankrijk aan de andere. In 1939, in Augustus van dat jaar, werd het tienjarig vriendschapsverdrag tussen Rusland en Duitsland gesloten. In 1939, in de herfst van dat jaar, schoof Rusland zijn Westelijke grenzen zo ver vooruit, dat de zogenaamde Baltische staten, Lithauen, Letland en Estland, als staat ophielden te bestaan, terwijl korte tijd later Russische en Duitse officieren het op vreedzame wijze eens werden over de verdeling van Polen, en Bessarabië en een deel der Boekowina door Russische parachutetroepen werden bezet en

kortweg bij de Russische staat werden ingelijfd. In 1939-1940 viel Rusland Finland aan en dwong het zijn meest noordelijke buurman tot het afstaan van strategisch belangrijke gebieden in Karelië en militaire steunpunten in de Finse Bocht.

De zo in 't kort vermelde belangrijkste gebeurtenissen van het jaar 1939, tekenen het inderdaad als een jaar, dat geladen was met historische spanningen, zoals geen der voorafgaande 21 jaren, die sedert het einde der eerste wereldoorlog waren verstreken. En daarom kan het dan ook geen verwondering wekken, dat wij, in een beschouwing over de Russische buitenlandse politiek gedurende de jongste phase der geschiedenis, juist dit jaar als uitgangspunt hebben genomen. En toch geschiedt deze indeling naar tijd meer om een „technisch“ dan met een zakelijk motief. In het kader van een enkel opstel dwingen ons de omvangrijkheid en de gecompliceerdheid van het thema tot beknoptheid, die wij ons slecht op deze wijze kunnen opleggen, dat wij de overvloed van materiaal door een tijdsbegrenzing tot een overzichtelijke hoeveelheid proberen terug te brengen. Verder kunnen wij ook binnen de gestelde tijdsindeling slechts op de meest essentiële problemen ingaan.

Het is echter niet alleen de overvloed van gebeurtenissen op het terrein der buitenlandse politiek, die dwingt tot uiterste concentratie van zo'n bijdrage voor een tijdschrift, als het tenminste niet meer tot verwarring dan tot opheldering wil dienen. Wij moeten ons veeleer voor ogen houden, dat de buitenlandse politiek van een staat eigenlijk nooit als een afzonderlijk thema behandeld zou moeten worden. Actie en reactie van een staat tegenover andere staten vormen slechts één kant van het gehele politieke beeld. In de buitenlandse politiek uit zich, als men tenminste door de glans der diplomatieke formules en formuleringen kan heenblijken, het gehele maatschappelijke proces even duidelijk en ondubbelzinnig als in de zogenaamde binnenlandse politiek. Niemand zal er aan twifelen, dat de verhouding tussen kapitaal en arbeid in de moderne staten hun spanningen en conflicten, de strijd van het „nationale“ kapitaal om de beheersing der grondstofbronnen, der industriële en agrarische productie, der markten en arbeidskracht, richting en wezen der binnen- en buitenlandse politiek bepaalt. Het is een gemeenplaats, dit vast te stellen. En juist hier ontmoeten wij de voornaamste moeilijkheid in het geval van Rusland.

Men kan over de buitenlandse politiek van de Russische staat geen enkele zekere bewering op papier zetten, indien men de „binnenlandse“ verhoudingen in het land voorbijziet. Ook de buitenlandse politiek van Rusland is een functie van het totale maatschappelijk proces van dit land. Maar zelfs als we dit aannemen, zijn wij nog niet ver genoeg gegaan. Wij moeten er eigenlijk toe komen het probleem Rusland niet meer als een bijzonder geval te beschouwen. Daarmee willen wij zeggen dat het huidige Rusland in al zijn

politieke en sociale uitingen en acties niet alleen een wezenlijke factor der moderne maatschappelijke ontwikkeling in de gehele wereld is, maar ook, dat het zich in het diepste wezen niet meer, in zijn fundamentele verhoudingen tussen werkende mensen en het over hen heersende machtsprincipe van de sociale structuur van andere grootmachten onderscheidt.

Het is ons niet makkelijk gevallen, tot dit inzicht te komen. Vooral stond ons de herinnering in de weg aan de historische gebeurtenissen, waaraan het tegenwoordige Rusland zijn officiële naam Unie van Socialistische Sovjet-Republieken heeft te danken. In het bewustzijn, en meer nog in het gevoelsleven der revolutionaire arbeiders, vooral van de oudere generatie, speelt de „Rode October“ van het jaar 1917 nog steeds een grote rol. Nog meer echter dan deze voorstelling (die meer uit het gemoed dan uit nuchter overleg is geboren) wordt een groot deel der arbeidersklasse nog door de ons inziens onjuiste opvatting beheerst, dat, ondanks de volkomen ineenstorting van de radenmacht in Rusland, de beheersing van het staatsapparaat door de functionarissen der voormalige communistische partij, begeleid door een instandhouding van uitsluitend staats- of coöperatief eigendom van productiemiddelen, misschien nog wel niet een volmaakt, wel echter een soort embryonaal socialisme of communisme zou hebben verwezenlijkt. Deze opvatting berust op een theorie, die we eens willen noemen „de theorie, als zou het overnemen van de productiemiddelen door de staat een verwezenlijking van het socialisme betekenen“. Deze theorie bepaalde eigenlijk het wezen van het sociaal-democratie vanaf diens geboorteuur. Hoewel deze opvatting in flagrante tegenspraak is met veel, wat o.a. Lenin over de verhouding tussen staat en revolutie heeft gezegd, moeten wij toch constateren, dat niet alleen de zgn. reformistische vleugel der sociaal-democratie, maar ook de in de vroegere communistische partijen georganiseerde radicale vleugel in de staat als organisatievorm der maatschappij minstens de weg, in de meeste gevallen en heden ten dage in alle gevallen, ook het doel der sociaal-revolutie van de arbeidersklasse heeft gezien, resp. ziet. Uit deze fundamentele opvatting is niet alleen de rol der oude arbeiderspartijen, hun strijd om deelneming in of zelfs verovering van de staatsmacht te verklaren, maar ook de rol van het reformisme en het stalinisme in de neo-fascistische wederopbouw- en herverdelingspogingen, die de imperialistische partijen gedurende de tweede wereldoorlog, door de tweede wereldoorlog, na de tweede wereldoorlog en in hun voorbereiding voor de derde wereldoorlog hebben ondernomen en ondernemen. Het streven, de namen „democratisch“ en socialistisch“ te gebruiken, is minder een grove poging tot verwarring stichten dan wel (vanuit het standpunt van het sociaal-democratie van de reformistische en radicale soort) het praktische gebruikmaken van een in zijn diepste wezen foutieve opvatting over

de betekenis der klassenstrijd en zijn zegevierend einde. Zij zien daarin nml. niet het overnemen van **alle** macht door vrije en gelijke producenten in de organisatievorm der democratisch gekozen arbeidersraden. Arbeidersmacht is macht, uitgeoefend **door** de arbeiders, niet voor de arbeiders.

Het heeft er slechts de schijn van, alsof deze beschouwing ons van het eigenlijke thema, de buitenlandse politiek van Rusland sedert 1939, heeft afgeleid. Men moet zich echter voor ogen houden, dat de buitenlandse politiek van het tegenwoordige Rusland sedert 1939, slechts te begrijpen is als uitdrukking van het Russische maatschappelijke systeem en dat dit systeem zelf het gelijke maatschappelijke principe vertegenwoordigt, dat wij in de jongste fase van imperialistische ontwikkeling in de hele wereld kunnen constateren. Het is het principe van de tot hoogste concentratie, technisering en bureaucratisering ontwikkelde anonieme beschikkingsmacht over productiemiddelen en arbeid zonder enige persoonlijke verantwoordelijkheid der werkelijk producerenden, zonder enige invloed der werkelijk producerenden op aard, omvang en richting der productie en op de verdeling van hun producten. Vroeger hebben wij reeds duidelijk trachten te maken, dat in de neo-fascistische periode van het imperialisme dit proces van de meer en meer zich concentrerende en anonymiserende beschikkingsmacht van het kapitaal het gehele maatschappelijke leven beheerst. De zgn. Westerse „democratische” imperia volgen, niet uit willekeur of voorliefde, maar onder de dwang der kapitalistische productiekrachten en van de klassenstrijd, het historische voorbeeld van de in de oorlog verslagen fascistische grootmachten. Zij, zowel als de in hun systeem opgenomen en met schijnzelfstandigheid beklede kleine staten organiseren planmatig in de staat de tot nu toe meest radicale vorm van massale uitbuiting, waarvan de verpauperende gevolgen voor de overweldigende meerderheid van de maatschappij, de titels „democratie” en „socialisme” dragen. Het voor dit tijdperk typische wegvallen van het individuele ondernemersdom, de structurele verandering, waaraan het kapitalisme in zijn verhoudingen tot het geld, tot de winst, tot de ondernemersklasse en tot het kleinburgerdom is onderworpen, vooral echter het verdwijnen van de „vrije” arbeid en de „vrije” markt, al deze verschijnselen zijn uitdrukkingen van de jongste fase en de tot nu toe hoogste graad van kapitalistische uitbuiting en schijnen gelijktijdig voor het formeel-juridische denken van het reformistische en het radicale sociaal-democratische, etappen in een ontwikkeling naar het socialisme.

In dit wereldsysteem, waarnaar de oude, hoogkapitalistische en imperialistische landen zich door de crises der kapitalistische productiewijze hebben ontwikkeld, neemt het huidige Rusland een plaats in, die gekenmerkt wordt door dezelfde principes van maatschappelijke organisatie, de volkomen machteloosheid en het ver-

stoken zijn van iedere invloed der arbeidersklasse en haar onderwerping aan de centrale beschikkingsmacht. Slechts het historisch gebeuren bewijst nog, dat aan het begin der Russische ontwikkeling de massale poging tot zelfbevrijding van de arbeidersklasse heeft gestaan. Slechts als historische herinnering kan het nog interesse wekken, dat voor korte tijd de vandaag nog gebruikte symbolen en namen een revolutionaire inhoud hadden. Slechts vanuit het standpunt der historische analyse en in het belang van een wetenschappelijke exactheid lijkt het ons noodzakelijk, in het gebruik van de gewone termen der maatschappelijke critiek, de nodige voorzichtigheid te betrachten. Ook voor de met kapitalistische tradities bezwaarde Westerse wereld is de uitbuitingsvorm van het individuele kapitaalbezit van middelmatige omvang, die natuurlijk nog voorkomt, niet meer karakteristiek. Ook in het Westerse gebied der arbeidsuitbuiting en beheersing der massa's worden inhoud en vorm der maatschappelijke productie gekarakteriseerd door de staats- of trust-organisatie, en bepaald door de anonimiteit en het ontbreken van individuele verantwoordelijkheid. Ook in de Westerse wereld en de door haar beheerste sector is het maatschappelijk karakter van de arbeid tot de nu toe hoogste volmaaktheid ontwikkeld. Ook in de Westerse wereld ligt de macht steeds minder in handen van persoonlijk bekende en verantwoordelijke ondernemers, maar in handen van een bureaucratisch georganiseerd en sterk gecentraliseerd apparaat, waarvan, als even onontbeerlijke steunpilaren, werkgevers en parlementaire- en vakbonds-„vertegenwoordigers” der arbeidersklasse deel uitmaken.

In deze, ook voor de moderne maatschappij beslissende antithese: macht — machteloosheid, neemt het nieuwe Rusland geen uitzonderingspositie in. Doel en methode van zijn buitenlandse politiek brengen deze antithese en niets anders dan dat, tot uitdrukking. Sedert het jaar 1939 heeft zelfs de propaganda der Russische politiek ronduit van de vroeger nog wel gebruikte klanken der „Internationale” volkomen afgezien. Dit betekent natuurlijk niet, dat de secties der formeel geliquideerde Komintern hun functie als verlengde arm van het Russische Volkscommissariaat van Buitenlandse zaken en zijn politiek, reeds zouden hebben opgegeven. Integendeel: hun politiek heeft slechts in deze functie zin. Slechts door deze functie is de dikwijls voorkomende koerswisseling der afzonderlijke Stalinistische partijen een koerswisseling, die aan het slechte geheugen en het vermogen principes af te zweren van hun partijaanhangers zulke hoge eisen stelt, te verklaren. Vanuit het Russische standpunt was deze functie der Komintern-secties steeds hun belangrijkste taak. Sedert de directe macht van de Russische staat, zijn industriële en militaire kracht zich tot de verbazende hoogte van het ogenblik hebben ontwikkeld, speelt de actieve medewerking in de buitenlandse politiek van de voormalige secties

der Komintern in de hoogontwikkelde Westerse landen een belangrijk kleinere, in landen als Groot-Brittannië en Amerika een volmaakt onbetekenende rol. Dit is niet het geval in de onmiddellijk aan Rusland grenzende, industrieel minder ontwikkelde en voornamelijk agrarische landen, waarin de secties der voormalige Komintern — of hun onder andere namen georganiseerde Volksfrontpartijen — nog steeds opmerkelijke pioniersarbeid voor de buitenlandse politiek van Rusland presteren. Hierop komen wij later nog terug.

In 1939 bereikte de voorbereiding van het Duitse imperialisme voor de militaire aanval op zijn concurrenten haar hoogtepunt. Het voorzien van het hieruit zich ontwikkelende conflict met al zijn gevolgen, was één der beslissende drijfveren der Russische buitenlandse politiek en weliswaar niet pas in 1939, maar reeds in de eerste jaren na de revolutie, toen de Russische diplomatie, in niet-aanvalsverdragen en handelsovereenkomsten zich in het systeem der internationale imperialistische relaties probeerde in te schakelen. Slechts zo is het te verklaren, dat Rusland gelijktijdig de Duitse bewapeningsindustrie in de periode van Duitse ongevaarlijkheid, clandestiene opbouw mogelijkheden op Russisch staatsgebied bood en vertrouwelijk met de Duitse Reichswehrleiding omging, en daartegenover ook met de in die tijd duidelijk zichtbare, toekomstige oorlogstegenstanders van een weer versterkt Duits imperialisme vriendschappelijke betrekkingen probeerde aan te knopen. Zo is het ook te verklaren, dat met het overgaan van het Duitse imperialisme tot openlijke oorlogsvoorbereiding onder Hitler, de Russische diplomatie op het gebied der buitenlandse politiek Volksfrontverdragen met de Westerse landen, vooral in 1936 met Frankrijk, sloot en bij deze gelegenheid Laval, de toenmalige Franse ministerpresident, op het Moskouse vliegveld met de „Marseillaise” en de „Internationale” begroette.

De Russische diplomatie zag echter niet alleen in Duitsland een voor Rusland en zijn veiligheid gevaarlijke concurrent. Het geweldige land grenst in het Verre Oosten aan China, de begeerde markt der Westerse grootmachten, het grenst aan Afghanistan, Perzië en Turkije, welks gebieden en grenzen vooral militaire, maar, zoals bijv. Perzië, ook economisch het interesse der imperialistische grootmachten hebben. Dus kon de Russische diplomatie in 1939 slechts dan een vooruitziende politiek voeren, als ze zich zowel voor het aanstaande, directe conflict tussen het Duitse en het Westerse imperialisme, als ook op het in de verdere toekomst onvermijdelijke conflict in en om de belangengebieden aan zijn Aziatische grenzen voorbereidde. Beide perspectieven en met hen verbonden de overwegingen van verdediging en veiligheid en hun keerzijden, de consolidatie en uitbreiding van de macht, maakten een actieve politiek in de veelomstreden Balkanlanden noodzakelijk.

Met het oog op het onmiddellijke „Duitse gevaar” voerde Rusland de onderhandelingen met de Westerse mogendheden in 1939 voor het afsluiten van verdragen van militaire bijstand. En in deze onderhandelingen waren het de perspectieven van de latere en zich toen al ophopende conflictstof met dezelfde Westerse machten, die deze onderhandelingen lieten mislukken. Maar dat niet alleen. Het was nodig zich het feit voor ogen te houden, dat Duitsland meer dan ooit klaar stond voor de aanval, dat Duitsland een vriendschapsverdrag met Polen had gesloten, een verdrag, dat voor de goedgeoriënteerde Russische diplomatie een duidelijke aanwijzing voor de aanstaande bliksemoorlog tegen Polen inhield. Zomin als Chamberlain in München sympathie voor het Hitlerfascisme heeft gedocumenteerd, zomin betekent het vriendschapsverdrag Stalin-Hitler van Augustus 1939 een sympathie- of antipathiebetuiging van Stalin tegenover de Duitse concentratiekampen. Noch de Stalinistische advocaten, noch de „Trotzkistische” critici van dit verdrag hebben begrepen, dat de buitenlandse politiek van Rusland even weinig ideologisch is gebonden als haar intern-politieke keerzijde. De verdeling van Polen, de inlijving van de Baltische landen, de annexatie van Bessarabië en de Noordelijke Boekowina, waarbij het Stalinisme ook van de leus „Bevrijding voor de Slavische broeders” gebruik maakte, hebben geen andere betekenis als die van vooral militaire voorzorgsmaatregelen. De Finse winterveldtocht heeft dezelfde betekenis. Geen uur twijfelde de Russische diplomatie eraan, dat het toenmalige bezoek van Molotov in Berlijn een bezoek in het hol van de leeuw was, welks mager vleesrantsoen ook na de bliksemoorlogen in het Noorden en Westen het doorbreken naar het Oosten als een gebod van zelfbehoud, noodzakelijk maakte.

Rusland was destijds weliswaar geen bondgenoot van Duitsland, maar tot vlak voor de 22e Juni 1941, de dag der Duitse aanval op Rusland, de advocaat van een vredesverdrag met erkenning der door het Duitse imperialisme gedane veroveringen. Het was de tijd waarin de eerst nog legale en later illegale Stalinistische pers, het conflict tussen Duitsland en de Westelijke staten, dat tijdelijk was teruggebracht tot een conflict Duitsland-Engeland, als een onzinnige imperialistische oorlog aanduidde. Deze pers heeft er destijds vooral ook op gewezen, dat de tijd der godsdienstoorlogen beslist voorbij was, en heeft zo geprobeerd, door deze, in haar klank vertrouwde en inderdaad onjuiste herinneringen aan een nooit begrepen historische ervaring, de begrijpelijke wens der Russische diplomatie om het conflict met Duitsland naar een later tijdstip te verschuiven, „marxistisch” te propageren.

Op 22 Juni 1941 begon de Duitse agressie tegen Rusland en blijkbaar naar Stalinistische opvatting een nieuw tijdperk van godsdienstoorlogen. In het teken der „democratie”, „vrije volkeren”, „antifascisme” en „godsvrede” werden met de Westerse machten

en met de kerk verdragen gesloten. En het bleek daarbij voordelig, dat ook in de periode van het vriendschapsverdrag met Hitler, de Finse winterveldtocht, de laatste Poolse verdeling en de annexatie der Baltische staten en Roemeens staatsgebied, de diplomatieke betrekkingen en economische relaties met de Westerse machten niet waren afgebroken. Ook bleek het voordelig te zijn, dat reeds gedurende enige jaren de Verenigde Staten voor de verleiding der „rode handel“ waren bezweken en het na-Czaristische Rusland volkenrechtelijk hadden erkend. Zo ontstond de wapenbroederschap der Grote Drie, voor welks overtuigend overwicht het Duitse imperialisme moest bezwijken.

Het militaire bondgenootschap met de Westerse machten was echter slechts één kant van de Russische buitenlandse politiek. De diplomatie van Stalin combineerde hiermee als verder wezenlijk element, formeel-correcte betrekkingen met Japan en de allervriendschappelijkste relaties met de nationale staatspartij van China, de Kwo-min-tang, die, nu bondgenoot van Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, reeds gedurende vele jaren in oorlogstoestand met Japan verkeerde. En Rusland ondersteunde zowel de Kwo-min-tang, als ook de radicale boerenpartij, die, onder de naam van „communistische“ partij, een godsvrede met Tsjang Kai Sjek had gesloten en het verzet der nationale bourgeoisie van China tegen de imperialistische agressie van Japan ondersteunde. Ook op dit gebied zou het volkomen foutief zijn Stalins politiek met een hem volkomen vreemde maatstaf te meten. Het bloedbad onder de arbeiders van Sjanghai en Kanton is in Moskou zeker niet vergeten, maar de Russische diplomatie heeft in China andere belangen dan die der Chinese arbeidersklasse, wier agressief verzet tegen Tsjang Kai Sjek af en toe, in 't geheel niet altijd, en gedurende de laatste jaren helemaal niet meer als een nuttige ondersteuning van de Russische politiek wordt beschouwd. De Russische diplomatie rekent gedeeltelijk op de radicale boerenbeweging, die de ruggegraat van de zgn. Sovjetchinese partij vormt. In China, zoveel als in de in het Westen aan Rusland grenzende staten (Polen, Tsjecho-Slowakije en de Balkanlanden) speelt de beweging van het industrieproletariaat geen positieve rol in de Russische buitenlandse politiek, veeleer berust haar invloed op het boerendom, welks landhonger zij door verdeling van het grootgrondbezit onder de landarme en landloze boeren probeert te bevredigen. Ofschoon dit het karakter van een niet meer met de tijd overeenkomende instelling van kleine privaatbedrijven draagt, voltrekt zich ook hier de moderne ontwikkeling naar een door de staat geleide economie. De ontstane boerenbedrijven worden door de staat op coöperatieve basis technisch gemoderniseerd, en haar productie wordt door middel van de afleveringsplicht van een belangrijk deel van de producten, bij de staatseconomie ingeschakeld. In China en in de Westelijke randstaten van Rusland poogt

de Russische diplomatie voornamelijk door middel van deze economische centralisatie en afhankelijkheid, een Oostelijk blok te formeren.

In de randstaten en op de Balkan is haar dit, met uitzondering van Griekenland, volkomen gelukt. Uiterlijk draagt dit systeem het karakter van een bondgenootschap. In werkelijkheid heeft het militaire succes het de Russische diplomatie mogelijk gemaakt, de Europese grenzen van Rusland tot in de dichtste nabijheid van de Oostelijke grenzen van het Westelijke blok naar voren te schuiven. Hierbij heeft ook de vraag van een directe toegang tot de wereldzeeën zijn bijzondere betekenis.

Reeds sedert het einde van de eerste wereldoorlog vormen de communistenvervolgelingen in Turkije voor de Sovjetdiplomatie geen hinderpaal, om met de Turkse republiek de meest vriendschappelijke betrekkingen te onderhouden. En ook heden is het één-partij systeem van Ankara met zijn democratische klucht geen belemmering voor het Russisch-Turkse bondgenootschap. Weliswaar verkoelde deze vriendschap merkbaar gedurende de oorlog, toen Turkije zich namelijk bij zijn Britse bondgenoot en de U.S.A. van de gewenste compensaties verzekerde en wel op de voorwaarde, dat Turkije niet onbepaald aan Duitsland zou leveren. Wij herinneren ons de zgn. verrassing en verontwaardiging in Engeland en Amerika, toen zogenaamd plotseling werd ontdekt, dat Turkije zelfs oorlogsmateriaal naar Duitsland stuurde. Turkije was destijds zelfs grootmoedig genoeg, om de Duitse vriend leen- en pachtwetleveranties van de Verenigde Staten over te doen. Maar dit was het niet, wat Moskou zo onvriendelijk tegen Turkije stemde, zo, dat zelfs het oude bijstandsvendrag niet werd verlengd. De reden voor deze verkoeling was te zoeken in het feit, dat Turkije meer naar de Westelijke zijde helde en blijkbaar niet bereid was of is, het oude Dardanellenconflict eenzijdig ten gunste van Rusland op te lossen. De Dardanellen vormen de enige toegang voor Rusland tot de Middellandse Zee, ze vormen echter ook voor de overmachtige zeestrijdkrachten van Engeland en Amerika de enig mogelijke invalspoort van de Zwarte Zee. En dicht bij de kust van de Zwarte Zee liggen de Roemeense olievelden, waarin de Westerse machten een belangrijk aandeel bezitten en wier bescherming op het ogenblik door de Russische wapenbroeders is overgenomen. Aan de Dardanellen ligt één der gevoeligste plekken der Russische buitenlandse politiek, de vrije toegang tot deze begeerde zee-omgting is één der belangrijkste conflictpunten van het na-oorlogse imperialisme. In zijn directe omgeving, in de Balkanlanden, heeft de Russische buitenlandse politiek haar grootste succes op de Westerse bondgenoten behaald, die zich op grond van de overeenkomst van Yalta voorlopig moeten vergenoegen met Griekenland als invloedssfeer en met critiek op het „democratisch“ karakter van de Yoegoslavische en Bulgaarse parlementsverkiezingen.

In Yalta en Teheran en tenslotte in Potsdam hebben de vertegenwoordigers der zegevierende grootmachten de voorlopige verdeling van de na-oorlogse wereld geregeld. Maar reeds in het geval Perzië komt het onvermijdelijke van conflicten tot uitdrukking, op het moment, waarop eigenlijk, volgens de gesloten overeenkomst, de voorlopige militaire bezetting van het land door Russische, Engelse en Amerikaanse troepen zou moeten worden opgeheven. Volgens het oude recept verzekert de Russische diplomatie zich van haar posities door het inschakelen en benutten van de plaatselijke nationale reformbewegingen en revolten. De jongste berichten over de intocht van Russische troepen in Noordwest-Perzië voor het herstellen van „rust en orde” zijn een bewijs voor de activiteit van de Russische buitenlandse politiek in de omgeving van de Perzische olie en in het voorterrein van een eventuele aanval van de huidige bondgenoot op de waardevolle en kwetsbare oliegebieden aan de Kaspische Zee.

In dit stelsel van de Russische buitenlandse politiek behoort ook het optreden niet alleen in Oostenrijk, Hongarije, Tsjecho-Slowakije en Polen, maar vooral ook in de door Rusland bezette zones van Duitsland. Ontindustrialisering van deze gebieden, het doen ontstaan van een centraal geleide, zelfstandige boerenstand, in volkomen afhankelijkheid van het zich verder industrialiserende en militair perfect toegeruste Rusland, dat is ook hier de lijn der Russische politiek. Daar, waar deze politiek wordt gevoerd, onder de directe dwang van een Russische militaire bezetting, zoals bijv. in Oostenrijk en Hongarije, komt bijzonder duidelijk tot uitdrukking, dat de Russische buitenlandse politiek evenals de binnenlandse een zelfstandige beweging van de arbeidersklasse niet kan dulden, maar zelfs de Stalinistische neigingen, onder de indruk van de consequente imperialistische onteigening van deze landen met al haar pijnlijke nevenverschijnselen, verstikt, aangezien ze de Stalinistische verwachtingen van de arbeidersbevolking, of liever haar illusies volkomen moet vernietigen. Hoe weinig parlementsverkiezingen ook aan de werkelijke machtsverhoudingen maar iets kunnen veranderen, toch dragen zij in hun resultaat een illustratieve betekenis. En zo heeft de verklaring van de „communistiche” partij van Oostenrijk na de kortgeleden verkiezingen de betekenis van een tegen wil en dank gedane interessante en juiste uitspraak; de partij verklaarde, dat haar verkiezingsnederlaag in de eerste plaats te wijten was aan de aanwezigheid van een Russische militaire bezetting. De directe aanraking van de Europese arbeidersklasse met de ongeschminkte werkelijkheid der Russische buitenlandse politiek en zijn militaire argumenten, betekenen zeker het einde van een illusie. Het kan een ervaring worden, die voor de politieke meningsvorming van het Europese proletariaat nieuwe perspectieven opent.

Een Bedrijfsbezetting.

II

In het Septembernummer van dit maandschrift hebben we in korte trekken het verloop van de grote Italiaanse bedrijfsbezetting gedurende de zomer van 1920 geschetst. We zagen, hoe de arbeiders toen trachtten de bedrijven in eigen beheer te nemen, terwijl de bezittende klasse niet dorst in te grijpen door de aanhoudende muiterijen in het leger. Leger en politiemacht hadden zodoende de uitdrukkelijke opdracht van de regering, niet tegen de opstandige massa's op te treden. Ten slotte vond de beweging haar einde in een compromis tussen de vakbonden en de ondernemers.

De Italiaanse bedrijfsbezetting, die zo hoopvol begon, was dus hopeloos vastgelopen. Maar waaraan ging ze eigenlijk ten gronde? Men kan hier wijzen op de remmende houding der leiders. En het is wel zeker, dat de beweging veel verder gegaan zou zijn, indien deze leiders de massa's tot omvangrijker strijd hadden aangespoord. Toch is het voor onze verdere lering weinig vruchtdragend, de kwestie zo te behandelen. Want al is het juist, dat de leiders in gebreke bleven, even juist was het, dat van de strijdende arbeidersmassa's hetzelfde gezegd kan worden. En is het voor ons niet vruchtdragender, als we nagaan, waarin juist de arbeidersmassa's tekort schoten?

Men kan niet zeggen, dat de arbeiders geen moeite deden de praktische moeilijkheden het hoofd te bieden. Onder de druk der omstandigheden had men het oude vakverenigingsstandpunt, waarnaar alleen leden van de vakverenigingen in de bedrijfscommissie's gekozen konden worden, laten varen. Er ontstonden in de bedrijven aparte commissie's voor de directie, voor de technische arbeidsregeling en voor de afdiening, die nu uit het gehele personeel gekozen werden. Zo vormden de bedrijven een eenheid, die niet aan een partij of vakvereniging gebonden was.

Het verloop van de gewone werkzaamheden binnen de bedrijven leverde geen onoverkomelijke moeilijkheden op, al weigerde het hogere personeel (ingenieurs) mede te werken, veel moeilijker was echter de uitbetaling der lonen, of, wat hetzelfde is, de voedselvoorziening. Het bleek al heel gauw, dat de uitbetaling der

lonen in de oude vorm niet volgehouden kon worden, doordat in de fabrieken geen geld aanwezig was en bij de banken in slechts enkele gevallen credieten opgenomen konden worden. De arbeidersdirectie's zagen dus naar andere middelen, om de voedselvoorziening gaande te houden. Soms deed men dit door het uitgeven van fabrieksgeld, zoals bij de „Fiat-Sovjet" te Turijn (Fiat auto's). Anderen gaven waardebons uit, wat feitelijk hetzelfde is. Het waren bonnetjes, uitgegeven door de fabrieken, waarmee de vrouwen de winkeliers moesten betalen. Later kon dan de winkelier deze bonnen aan de fabriekskantoren tegen gewoon geld omruilen. Maar de winkeliers namen deze bonnen niet aan, omdat ze er niet zeker van waren, of de fabrieken ze inderdaad in geld zouden kunnen omwisselen. Zodoende ging men er op andere fabrieken toe over, een deel van de inventaris te verkopen, wat ook al weinig succes opleverde, doordat slechts weinigen durfden te kopen. Het was immers niet denkbeeldig, dat later gesproken zou worden over het opkopen van gestolen goederen? Om kort te gaan: iedere fabriek probeerde het vraagstuk op eigen houtje op te lossen.

Het was echter duidelijk, dat de voedselvoorziening langs deze weg niet verzekerd kon worden. Zeker had men de oplossing nog verder in de richting van geldvoorziening kunnen zoeken, door gewapender hand (de arbeiders waren bewapend) de banken te dwingen credieten te verstrekken, maar de vakverenigingen wilden zeker hun medewerking tot een dergelijke maatregel niet lenen, terwijl de arbeiders zich op dit terrein waarschijnlijk te onzeker voelden. Immers, het bankwezen is nu eenmaal een apart vak, waar de arbeiders volkomen buiten staan. Stille sabotage van bankdirectie's en bankpersoneel maakt daardoor een ingrijpen van de zijde der arbeiders op die gebied heel moeilijk. Van arbeidersstandpunt uit gezien, zou men een oplossing moeten zoeken, die binnen de werkzaamheid van de arbeidersklasse zelf lag.

Zoals we gezien hebben, hadden ze de oplossing dan ook gezocht door zelf fabrieksgeld uit te geven. Op zichzelf was dat lang niet gek. Maar daar hoorde dan tegelijk tegenover te staan, dat gezorgd werd, dat dit geld tegen goederen omgewisseld kon worden. En hier liep het mis. Zodoende stond de arbeidende bevolking feitelijk voor de taak **zelf de organisatie van de voedselvoorziening ter hand te nemen**. Hiertoe zou het noodzakelijk geweest zijn, beslag te leggen op de aanwezige voedselvoorraden, terwijl tevens voor nieuwe toevoer moest worden gezorgd. De voorraden zouden „gevorderd" moeten worden, zoals ieder oorlogvoerend leger doet, ja, zoals in de tegenwoordige tijd praktisch iedere regering ook in vreedstijd doorvoert in haar „geordende economie". De eigenaars van die goederen zouden dan voorlopig schadeloos gesteld kunnen worden met een papiertje, dat ze zo en zo veel geleverd hebben, terwijl later een afrekening zal volgen. Langs welke lijnen de distributie zich dan zou moeten voltrekken, zou afhangen van de

plaatselijke omstandigheden. Soms zou men misschien de goederen, die voor de „stakende" bevolking bestemd moesten zijn, aan de fabrieken zelf tegen de waardebons kunnen inruilen. Soms zou men misschien hotels en restaurants kunnen „vorderen", zodat het eten daar afgehaald kon worden tegen het fabrieksgeld. In Noord-Italië zou een dergelijke regeling waarschijnlijk mogelijk zijn geweest. Afrekening met de restaurant-houders zou weer verschoven kunnen worden tot meer gevestigde toestanden.

De vraag doet zich voor, waardoor de Italiaanse arbeiders deze toch eigenlijk voor de hand liggende oplossing niet gekozen hebben, waar zij bij de toen geldende machtsverhoudingen het zeker in deze richting hadden kunnen zoeken. Men is geneigd de oorzaak hierin te zoeken, dat voor zulke vergrijpende maatregelen de beweging nog niet uitgebreid genoeg was, dat nog niet alle lagen van de bevolking er door gegrepen waren. Want zeker was dat het geval. Maar dat is toch geen verklaring, omdat geen pogingen in die richting zijn gedaan en zodoende ook geen pogingen om de benodigde bevolkingslagen er bij te betrekken. Eerbied voor het privaatbezit was het zeker ook niet, want alle goederen, steenkool en grondstoffen, die voor de productie nodig waren, werden wél in beslag genomen. Anders was immers ieder werken onmogelijk geweest.

We kunnen het antwoord op deze vraag niet anders zien, dan dat hier duidelijk blijkt, hoezeer de Italiaanse arbeiders nog bevangen waren in de oude gedachtengangen van partijen en vakverenigingen. Eén taak zagen ze duidelijk voor ogen: dat was het zelfstandig werken in de bedrijven onder eigen beheer. En zodoende hadden ze ook op dit punt met de partij- en vakverenigingsopvattingen gebroken door het bedrijfsbeheer door **het hele personeel**, ongeacht partij- of vakverenigingslidmaatschap, te doen uitoefenen. Maar nu deden zich vraagstukken voor, die niet door ieder bedrijf op eigen houtje konden worden opgelost, de voedselvoorziening, en hier kon de bedrijfsraad geen uitkomst brengen. De regeling van de voedselvoorziening als **algemene regeling**, die boven de afzonderlijke bedrijven uitging, hadden de arbeiders toegedacht aan de partijen en de vakverenigingen. Daarom gingen zijzelf niet verder. Hadden ze ingezien, dat ook dit tot hun eigen terrein behoorde, dan waren ze niet blijven staan op de lage trap van klasse-organisatie, zoals die in de organisatie van het bedrijfs-personeel is belichaamd, maar dan hadden ze algemene arbeidersraden uit alle bedrijven gevormd. Maar hun algemene samenvatting zagen ze juist in de vakverenigingen en niet in hun eigen directe verbinding vanuit de bedrijven, waarmee dan de hele arbeidersklasse, ongeacht partijstandpunt of vakvereniging, als actieve eenheid verbonden geweest zou zijn.

Overziet men de moeilijkheden, die alleen reeds aan de voedselvoorziening gebonden waren, dan springt in het oog, dat deze

alleen opgelost konden worden door de activiteit, het meewerken van de hele bevolking. De regeling van de distributie eist een brede stroom van allerlei organisaties op onderdelen, die alleen door de werkende massa's zelf kunnen worden beheerst. Hier is de hele bevolking in het nieuwe sociale gebeuren betrokken en daarom is dit geen kwestie, die door partijen of door vakverenigingen beheerst kunnen worden. Er blijkt duidelijk uit, dat de organisatie van het maatschappelijke leven geen partijzaak of regeringszaak is, maar een kwestie van heel de bevolking. Hier zou heel de in raden georganiseerde bevolking moeten optreden. Maar de partijen en de vakverenigingen kunnen natuurlijk niet tot deze radenvorming oproepen, omdat daarmee het beheer en de leiding van het hele gebeuren natuurlijk ook op de brede massa overgaat. Het zou voor hen een politieke zelfmoord betekend hebben. Dat de Italiaanse arbeiders dit niet hebben ingezien, is geen fout van de leiders, maar van de strijdende massa's zelf.

De arbeiders namen dus niet zelf de voedselvoorziening ter hand, waardoor het niet tot een werkelijk grote, beslissende strijd om de macht in de maatschappij kwam. De beweging bleef daardoor op een veel te kleine schaal en had te weinig diepgang. Daardoor isoleerden ze zich ook van de boeren en konden ze de beweging niet op het land dragen. Toch was toen in Italië ook op het land een revolutionaire situatie, in zoverre er grote ontevredenheid en diepe ellende heerste. Die ontevredenheid vond vooral zijn grond in de beloften, die de bourgeoisie gedurende de oorlog aan de boeren gedaan had, maar die tevergeefs op hun inlossing wachtten. De boeren zouden nl. land krijgen voor het vervullen van hun „vaderlandse plicht”. Een revolutie onder de stedelijke bevolking had zodoende de vorming van boerenraden op het land kunnen ontketenen, waarbij dan de boeren hun belangen zouden behartigen, zonder met die van de grondheren rekening te houden. Het inroepen van de hulp der arme boerenmassa's bij de voedselvoorziening was daarom in de Italiaanse verhoudingen niet zonder uitzicht.

Het beslagleggen op voedselvoorraden en dergelijke maatregelen staan niet aan het begin van een revolutionaire ontwikkeling, doch vormen daarin een hoogtepunt. De **in raden georganiseerde macht** der arbeidende bevolking moet reeds zeer groot zijn, om dit te kunnen doorvoeren. Toch werden de Italiaanse arbeiders reeds voor die taak geplaatst, hoewel ze nog op een lage trap van klasse-organisatie stonden. (Ze hadden nog geen algemene arbeidersraden.) Dergelijke situaties komen in de praktische strijd voortdurend voor, want de arbeiders kunnen niet eerst een organisatie opbouwen voor een taak, die ze veel later moeten volbrengen. In de praktische strijd gaat het zo, dat in het volbrengen van een taak tegelijk de daartoe benodigde organisatie wordt opgebouwd. Deinst men voor de taak terug, dan wordt ook de organi-

satie niet verder opgebouwd. Het wil ons echter voorkomen, dat het bij de Italiaanse arbeiders niet zozeer het terugdeinzen voor een zware taak was, dan wel een werkelijk tekort aan klasse-inzicht. Immers, in Italië lagen de omstandigheden destijds zó gunstig, dat de lage trap van organisatie gemakkelijk overwonnen had kunnen worden.

De toestand was toen zó, dat de hele bourgeoisie zich onzeker voelde. Stond destijds een revolutie voor de deur, die over heel Europa zou spoelen? Niemand kon daar toen een antwoord op geven. Maar het is zeker, dat dreigende wolken zich voor de hele bourgeoisie opstapelden. In Rusland had de revolutie zich voltrokken, in Hongarije ontstond een radenrepubliek, in Duitsland rolden vorstelijke kronen en golfde een krachtige massabeweging, in Engeland heerste grote arbeidersonrust. Dan kwam de binnenlandse toestand in Italië. Reeds 1½ jaar staking op staking, verwoesting van bedrijven, bedrijfsbezettingen, munitie in het leger. Van alle bedrijven woei de rode vlag, de arbeiders waren bewapend en rondom de bedrijven waren loopgraven en prikkeldraadversperringen aangebracht.

Door deze internationale toestand voelde de bezittende klasse zich onzeker, was door twijfel bevangen en wachtte ongerust de gang der gebeurtenissen af. En zodoende was een dieper ingrijpen in de gang van het maatschappelijk leven zeker niet zonder uitzicht geweest.

Het is echter wel zeker dat de bezittende klasse haar wifelende houding opgegeven zou hebben, indien de bevolking inderdaad tot diepere ingrijpende maatregelen zoals „vorderingen” van de voedselvoorraden overgegaan zou zijn. De heer Ciolitti had dan het veld moeten ruimen voor een minister, die krachtig tegen de arbeiders zou willen optreden. Dan hadden de generaals zonder veel drukte de onbetrouwbare troepen verplaatst naar afgelegen gebieden en betrouwbare naar de bedreigde punten overgebracht. Het is niet waarschijnlijk, dat het leger dan direct zou beginnen, de arbeiders uit de bedrijven te schieten, maar wel zouden de bedreigde punten met bewakingstroepen worden bezet en de voedseltransporten naar de stad worden verhinderd, om het land van de stad te isoleren. Wat hadden de arbeiders tegenover dit militaire vertoon kunnen stellen? Wel waren ze gewapend. Maar zouden ze de strijd tegen de troepen met succes kunnen opnemen? We kunnen met zekerheid zeggen, dat de Italiaanse arbeiders daar niet tegen opgewassen waren. In wapengeweld is de arbeidersklasse altijd de mindere. En juist daarom tracht de bezittende klasse de strijd altijd op dit terrein over te brengen.

En toch zouden de arbeiders de strijd niet kunnen ontwijken. Maar ze kunnen die alleen voeren met hun eigen middelen. Zulk een militaire dreiging kan alleen tegemoet getreden worden met de macht van de hele arbeidende bevolking van stad en land.

Stakingen van spoor en alle transportmiddelen; van post, telefoon en telegraaf moeten alle draden, waardoor de regering en leger als georganiseerde eenheid kunnen optreden, doorknippen. Het leger moet zich te midden van de eigen bevolking als in een vijandig land voelen. We herinneren hier aan een uitspraak van een Duitse generaal, die in 1920 moest deelnemen aan het dempen van de Ruhropstand. Hij zei ongeveer: „Te midden van een vijandige bevolking is een leger als in een moeras; het zinkt bij iedere stap dieper weg.” En we herinneren hier tevens aan de grote moeilijkheden, die het Duitse leger van alle partisanengroepen in heel Europa ondervond.

Wat dan gebeurt is overweldigend. Aan de ene kant het militaire geweld tegenover de eigen bevolking. Aan de andere kant de millioenenmassa's. Macht tegenover macht. Maar macht berust op organisatie. En daarom is de strijd van beide zijden er op gericht, de organisatie van de tegenpartij te ontwrichten en de eigen organisatie hechter te maken. Het stukbreken van de organisatorische draden van het leger is echter alleen mogelijk, als de hele bevolking aan de beweging deelneemt. Hier moet de arbeidende bevolking als één geheel marcheren. D.w.z. ze moet zelf in alles beslissen en alles doorvoeren. Het eist zóveel zelfstandig organisatievermogen der massa's, dat ze alleen zelf kunnen beslissen om het te kunnen doorvoeren.

Voor de arbeiders gaat het om eigen organisatorische macht, die haar peiler in de bedrijven vindt. De taak, die de raden in deze situatie zou krijgen, is niet in de eerste plaats de ordening van het bedrijfsleven, maar de organisatie van de strijd. Het is dan oorlogstijd en wel: burgeroorlog. De arbeiders kondigen dan nieuwe maatregelen af betreffende het algemene sociale leven, treden op tegen de wetten van de bezittende klasse en stellen de regelingen van de arbeiders er tegenover. D.w.z.: de arbeidersraden groeien in de strijd tot nieuwe regelende organen van maatschappelijk beheer. De arbeiders schuiven de oude wetgevende machine opzij en worden zelf tot regelende en uitvoerende macht.

Hiermede zijn we aan het einde van onze beschouwingen naar aanleiding van de Italiaanse bedrijfsbezetting gekomen. En het is nu de vraag, wat voor lering we er uit kunnen putten. Leert het ons, dat we bij uitgebreide stakingsbewegingen direct moeten overgaan tot bezetting der bedrijven, het in beslag nemen van voorraden, het vorderen van restaurants of dergelijke maatregelen? Natuurlijk niet. Bij de bewegingen, die zich in de naaste toekomst zullen afspelen, staan we niet tegenover een wijfelende bourgeoisie. Wel stapelen zich enorme moeilijkheden voor de bezittende klasse op, om de hongerende massa's in toom te houden, maar de bourgeoisie is strijdbereid en nestelt zich stevig in de nieuwe machtsposities, gesteund door een uitgebreide militaire macht en door de vakorganisaties. De beheersing van het maatschappelijk leven valt daardoor nog niet direct binnen het bereik der massa's.

(Trouwens: de Italiaanse arbeiders stonden pas na 1½ jaar van heftige strijd voor die ingrijpende maatregelen.)

De les, die uit de Italiaanse beweging getrokken moet worden is deze, dat „de revolutie” niet een gebeurtenis van vandaag op morgen is, maar dat een uitvoerig ontwikkelingsproces van voortdurende zelfstandige strijd der massa's hieraan vooraf gaat, waarbij deze hun eigen strijd zelf moeten leren beheersen door de vereniging der personen tot arbeidersraden. Het strijden in de vorm van arbeidersraden **MOET REEDS TOT GEWOONTE GEWORDEN ZIJN**, voor aan een strijd gedacht kan worden, die de wezenlijke macht van de bezittende klasse aantast. De oude maatschappij kan pas overwonnen worden, als het zelfstandig beheren van de strijd tot de overheersende bewegingsvorm van de arbeidende massa's geworden is.

Wát er gebeurt, hangt in de eerste plaats af van de doeleinden, die de massa's zich stellen. Beginnen ze aan de verwezenlijking hunner doelen, dan pas bouwen ze de daartoe nodige organisatie, zoals de omstandigheden dat verlangen. Voor de propaganda is het daarom absoluut noodzakelijk, **ALLE** sociale vraagstukken onder de aandacht te brengen en er op te wijzen, dat het volledig beheer der maatschappij de taak der massa's zelf is. Het is dus volkomen onjuist, de propaganda alleen te richten op het direct bereikbare, om de massa's niet af te schrikken door de moeilijkheden of omdat deze massa's de verder liggende doelen toch niet kunnen begrijpen. In grote bewegingen staan de massa's plotseling voor de vraagstukken en wat er dan tot oplossing komt, hangt voor een aanzienlijk deel af van de principiële propaganda, die vóór die tijd is gevoerd en die door velen als „onpraktisch” of „ontijdig” wordt beschouwd. Het vastlopen van bewegingen zoals de Italiaanse bedrijfsbezetting toont duidelijk aan, dat we niet in de eerste plaats met een fiasco van de leiders te maken hebben, maar vooral met een fiasco van de massa's zelf. Daarom moet reeds nu het zwaartepunt in de propaganda vallen op de onomstootelijke waarheid, dat alles wat in de toekomst omgevormd en nieuw georganiseerd moet worden, de taak van deze massa's zelf is, waarbij ze in de strijd de organisatie bouwen, die voor het uitvoeren van hun eigen besluiten past.

Maar de weg daarheen is nog lang, omdat de hele denkwereld van de arbeidende bevolking in de strijd nog veranderen moet en omdat we met een proces op wereldmaatstaf te doen hebben. Bovendien is de bezittende klasse nu veel machtiger dan die van 1920. Deze is nu veel machtiger georganiseerd in de grote concerns, in de staat en in de door de staat onderworpen partijen en staatsvakverenigingen. Stakingen zijn wel is waar onvermijdelijk, maar de officiële vakbonden zullen ze niet voeren. Het stakingsrecht zal wettelijk wel behouden blijven, maar het zal praktisch alleen toegekend worden aan de staatsvakverenigingen, die er geen ge-

bruik van zullen maken. Zodoende worden alle stakingen praktisch tot illegale acties. Dit heeft twee belangrijke gevolgen. Ten eerste moeten de bewegingen een grote omvang hebben, om zich daardoor de nodige legaliteit te verschaffen. Ten tweede moeten ze de grenzen van beroep overschrijden. Omdat grote massa's tegelijk in de strijd moeten treden, kunnen de afzonderlijke vakbelangen moeilijk het uitgangspunt zijn. Het gaat daarom niet meer in de eerste plaats om lotsverbetering voor de metaalbewerkers, de bootwerkers, de transportarbeiders enz., omdat dit niet de grondslag kan zijn voor het meedoen van andere groepen. **NU MOET HET OM DINGEN GAAN, WAARBIJ DE HELE ARBEIDENDE BEVOLKING TEGELIJK BELANG HEEFT.** Wel komen daarbij ook de belangen van de afzonderlijke vakgroepen ter sprake, maar nu komt toch het zwaartepunt te liggen in de **algemene** regeling van het bedrijfsleven, de verandering in de verhouding van personen tot directie's, het **algemene** sociale leven. Zo gaat de strijd niet alleen naar de vorm verschillen, de radenvorm, maar ook naar inhoud.

Op dit punt moet de grote geestelijke omvorming komen. De dictatoriale macht van de bezittende klasse, die onder het voortdurend geroep van een uitbouw der democratie praktisch wordt doorgevoerd, moet de hele arbeidende bevolking bewust worden. Niet alleen voor de arbeidersklasse in engere zin, maar voor de hele werkende bevolking in haar verschillende sociale lagen. Onder de nood van de tijden groeit ongetwijfeld de noodzaak en het verlangen der brede massa's op, zelf een woord in het kapittel te brengen en ze kunnen dat alleen door machtsvorming op brede grondslag in de bedrijven. De propaganda voor een algehele democratisering van de maatschappij, waarbij de werkende bevolking haar invloed **DIRECT** doet gevoelen en niet langs de omweg van staatsvakverenigingen, is onvermijdelijk. Daarom is een werkelijk communistische propaganda, waarbij de massa's zelf de directe, omvormende kracht zijn, voor de komende tijden gebiedende eis.

In het land van de grote leugen.

Er zijn zeer veel boeken uitgekomen over de Sovjet-Unie, maar geen van de schrijvers van die boeken legde bij zijn beoordeling voornamelijk de maatstaf aan: in hoeverre hebben de arbeiders in de U.S.S.R. zèlf de macht in handen?

Het is dan ook de grote verdienste van Ciliga, dat hij dat wel doet.

Hij ging naar Rusland als lid van de linkerfractie van de Joego-Slavische kommunistische partij. Zijn eerste reactie op zijn doorreis door Rusland is verwondering over de armoede die er heerst. Maar doordat hij steeds meer van de toestanden leert kennen en omgang heeft met partij-instanties en arbeiders, begint hij allengs te begrijpen, dat er iets moet haperen in het systeem. Hij ontmoet oppositionele groepen en sluit zich bij hen aan. Hij wordt gearresteerd en leert de Russische gevangenen kennen. En dát is de plaats, waar hij het beste te weten komt, wat er in de Russische arbeiders leeft. Niet alleen, omdat er daar van de meest uiteenlopende richtingen zijn, maar omdat het de enige plek in Rusland is, waar men vrijuit kan spreken en debatteren, ja zelfs kranten kan uitgeven, vrijuit kan spreken en debatteren, ja, zelfs kranten kan uitgeven. Wie denkt dat C. in een Russische modelgevangenis is terechtgekomen heeft het echter mis. Voedsel, verwarming, huisvesting zijn er even erbarmelijk als in andere gevangenen. De opzichters zijn even wrede schurken. Maar het verschil zit daarin, dat de gevangenis waar C. drie jaar in verbleef een zgn. politieke isolator was. In deze gevangenen komen voor het grootste deel revolutionairen en deze lieten zich niet zo gemakkelijk onderdrukken. Hun vrijheden hebben ze door harde strijd veroverd. Hongerstakingen waarbij zelfs doden vallen behoren niet tot de uitzonderingen en worden met grote hardnekkigheid en solidariteit gevoerd. deze gevangenen komen voor het grootste deel revolutionairen en deze lieten zich niet zo gemakkelijk onderdrukken. Hun vrijheden hebben ze door harde strijd veroverd. Hongerstakingen waarbij zelfs doden vallen behoren niet tot de uitzonderingen en worden met grote hardnekkigheid en solidariteit gevoerd.

In deze gevangenis komt hij in aanraking met leden van de sociaal-democratische fractie, anarchisten, verschillende Trotskistische stromingen, boeren, partijloze arbeiders, grote en kleine bureaucraten. Doordat er steeds nieuwe bijkomen uit alle delen van het land en deze hun ervaringen vertellen, krijgt hij een beeld over de toestanden en stemming van de arbeiders en boeren van heel Rus-

land. Er zijn „wandelgroepen” (die bij het luchten steeds samen-
komen) van verschillende politieke richting gevormd, die ijverig
discussiëren en kranten uitgeven. Daar maakt hij dan ook een
politieke ontwikkeling door, juist omdat hij er zit in de periode dat
Rusland een ontwikkeling doormaakt. Het eerste vijfjarenplan, de
industrialisatie en de collectivisatie worden doorgevoerd en die-
genen, die zich niet onmiddellijk onderwerpen of op de een of
andere manier verdacht worden het Plan in de weg te staan,
bevolken de gevangenissen van de U.S.S.R.

Oorspronkelijk sluit hij zich aan bij de Trotskistische groep, maar
juist door de hierboven geschetste ontwikkeling gaat hij de bete-
kenis van het Trotskisme en Leninisme begrijpen en sluit hij zich
aan bij de uiterst linkse groepen.

Kort voor hij in de gevangenis kwam schreef hij dit:

.....deze mening over het vijfjarenplan was natuurlijk in ab-
solute tegenspraak met de officiële theorie zowel van het Stalinisme
als van het Trotskisme. Het Trotskisme evenals het Stalinisme zag
in deze gebeurtenissen niets anders dan een strijd tussen twee
sociale systemen: het socialisme en het privé-kapitalisme, tussen
twee klassen: het proletariaat en de bourgeoisie (waarbij deze
laatste dan de koelakken en de overblijfselen van alle vroegere
leidende klassen omvatte). Naar mijn mening evenwel waren er
drie maatschappelijke systemen, die elkaar hier bekwamen: het
staatskapitalisme, het privé-kapitalisme en het socialisme, die resp.
3 klassen vertegenwoordigden: de bureaucratie, de bourgeoisie
(met inbegrip van de koelakken) en het proletariaat. Het verschil
bestond daarin, dat Stalinisten en Trotskisten het staatskapitalisme
aanzagen voor socialisme en de bureaucratie voor het proletariaat.
Trotsky evengoed als Stalin, laat de staat voor het proletariaat
doorgaan, de diktatuur van de bureaucratie óver het proletariaat
voor de diktatuur van het proletariaat, en de overwinning van het
staatskapitalisme op het privé-kapitalisme en het socialisme voor
een overwinning van dit laatste.

Het verschil tussen Stalin en Trotsky bestond daarin, dat Stalin
hier zuiver socialisme en zuivere diktatuur van het proletariaat
in zag, terwijl Trotsky zich rekenschap gaf van de leemten en
bureaucratische vervormingen van het systeem.

Ik persoonlijk kwam tot de conclusie, dat het hele bureaucra-
tische regiem vernietigd moest worden en dat een nieuwe sociale
revolutie van arbeiders en kolchozeleden — gericht tegen de bu-
reaucratie — noodzakelijk was. Wáár is, dat ik op dat ogenblik
de belangrijkheid van mijn verschil van inzicht met dat der Trots-
kisten nog onderschatte, het leek me dat ik eenvoudig verder was
dan zij en het verschil tussen onze meningen slechts tijdelijk was.
Ik hoopte, dat de oppositie op de duur tot dezelfde conclusie zou
komen als ik en mij derhalve op deze weg zou inhalen. In de
volgende jaren zou ik echter gaan inzien, hoe sterk de organische

banden waren, die de Trotskistische oppositie aan het bureaucra-
tische sovjetregiem verbonden; deze banden waren te sterk dan
dat deze oppositie ooit de kloof zou kunnen overbruggen tussen
een linksgerichte bureaucratistische klik en een proletarische revo-
lutie.”

En hier is zijn mening in de gevangenis:

„Gezegd moet worden, dat van een sociaal en politiek standpunt
bezien het „programma” van Trotsky alle hoop der linksen vernietigde.
Sedert 1930 verwachtten ze dat hun leider stelling zou
nemen en verklaren zou, dat de huidige sovjetstaat geen arbeiders-
staat was. En nu definieerde Trotsky hem, reeds in het eerste
hoofdstuk van het „programma”, klaar en duidelijk als een „pro-
letarische staat”. Nog erger was de ontgoocheling op het gebied
van het vijfjarenplan: Het socialistisch karakter van zijn doeleinden
en zelfs van zijn methodes werd in het programma met nadruk erkend.
Alle polemiek op sociaal domein werd voor ordinaire ruzie
uitgekreten: „De Sovjet-Unie is de fase van het socialisme nog
niet binnengetreden, zoals de aan het bewind zijnde Stalinistische
fractie beweert, doch bevindt zich slechts in de eerste fase van een
evolutie naar het socialisme”. Verderop werd het vijfjarenplan,
dat steunde op uitroeiing der boeren en onbarmhartige exploitatie
der arbeiders, geïnterpreteerd als een „poging der bureaucratie
om zich bij het proletariaat aan te passen”. Kortom, de U.S.S.R.
was bezig zich te ontwikkelen op het fundament der proletarische
diktatuur. Vergeefs zou voortaan de hoop zijn, dat Trotsky er ooit
toe zou komen onderscheid te maken tussen bureaucratie en prole-
tariaat, tussen staatskapitalisme en socialisme. Diegenen onder de
„ontkenners” van links, die geen socialisme konden zien in dat wat
men in Rusland bezig was op te bouwen, stond niets anders meer
open dan met Trotsky te breken en de „Trotskistische bond” te
verlaten. Een tiental — waaronder ikzelf — besloot daartoe inder-
daad. Zoals te doen gebruikelijk is, motiveerden wij ons uitreden
met een schriftelijke verklaring.

De hoofdinhoud dezer verklaring was, dat de positieve houding
van Trotsky ten aanzien der sociale verschijnselen, gevoegd bij
zijn negatieve houding ten aanzien van de politieke superstructuur
logischerwijze moest uitlopen op een zuiver politieke revolutie.
Maar een dergelijke revolutie zou, om de dingen zou goed moge-
lijk te regelen, het personeel der bureaucratie doen wisselen, het
drenken in een klein beetje liberalisme, zonder evenwel de grond-
slagen van het regiem te wijzigen.

Het zou een herhaling worden van 1830.....

Wat mij het meest ergerde in het programma van Trotsky was
dat het nog in staat geacht mocht worden de illusies van het wes-
telijk proletariaat aangaande Rusland te versterken, in plaats van
ze te vernietigen.

Als Stalin zei: „Wij hebben het socialisme reeds verwezenlijkt.”

bepaalde Trotzky zich er toe te preciseren: „pardon, niet het socialisme, doch pas zijn eerste fase.....”

Het verschil tussen onze oppositie en het Trotskisme lag niet alleen in de wijze van beoordeling van het regiem en van begripen der huidige problemen, het lag vóór alles in de opvatting van de rol, die het proletariaat in de revolutie te spelen had. De motor der revolutie was volgens de Trotskisten de partij, voor de uiterst linkse groepen de arbeidersklasse. De strijd tussen Stalin en Trotzky betrof de politiek der partij en haar leidend personeel, voor beiden was het proletariaat slechts een lijdend voorwerp.

De kommunistische groepen van uiterst links daarentegen interesseerden zich vóór alles voor de positie en de rol der arbeidersklasse, voor wat ze in feite in de sovjetmaatschappij was, en wat ze moest worden in een maatschappij, die zich waarachtig tot taak zou stellen het socialisme op te bouwen. De ideeën en het politieke leven van die groepen openden mij een nieuw perspectief en wierpen vraagstukken op, die de Trotskistische oppositie onbekend waren: hoe dient het proletariaat het aan te leggen, om de productiemiddelen te veroveren, die aan de bourgeoisie ontnomen zijn, om de partij en de regering daadwerkelijk te controleren, om de arbeidersdemocratie in te voeren en de revolutie te bewaren voor bureaucratistische degeneratie.

Ik constateerde niet zonder ongerustheid een leemte in de brieven en andere geschriften van Trotzky, die ons in de gevangenis bereikten: Trotzky sprak er nooit van, stakingen te willen organiseren, de arbeiders op te wekken tot de strijd tegen de bureaucratie, de arbeidersklasse te mobiliseren ter verwezenlijking van het Trotskistische economische programma.

Het boerenvraagstuk.

Ook het boerenvraagstuk heeft de aandacht van Ciliga. Hij laat duidelijk zien, dat de geschiedenis van de kollektivisatie de geschiedenis van een stuk klassenstrijd is.

„Een nieuwe toekomst, al zou die dan nog verschrikkelijke offers vragen, deed zich voor de boerenstand open. De aardbeving van de kollektivisatie kondigde tevens de dageraad van een nieuwe dag aan. Afschuw en hoop werden in hetzelfde ogenblik geboren. Het was immers onmogelijk zich niet door de hoop te laten meeslepen, als bovendien iedere weerstand de mensen naar de hongerdood kon voeren of naar de maagdelijke wouden van het uitgestrekte Sovjet-Noorden. Geen andere uitweg ziende, aarzelde het merendeel der boeren eerst nog even, om zich ten slotte te onderwerpen.

In April en Mei 1930 begreep ik, dat geen macht ter wereld de hervormingen kon tegenhouden en dat het achterlijke keuterboerendom plaats ging maken voor een machtige staats-landbouw-industrie, die gebaseerd zou zijn op de kolchozen. Behalve in het

schrikbewind en de technische vooruitgang, vond de bureaucratistische kollektivisatie nog een bondgenoot in de sociale toestand van het oude Russische dorp met zijn klassentegenstellingen. De tradities der Russische plattelandsgemeenschappen, het primitieve kollektivisme van de boeren, droegen in belangrijke mate bij tot het succes der kollektivisatie. In het Russische dorp was de kapitalistische boer, de koelak, die een makkelijk leventje leidde ten koste van de arbeid van anderen, niet geliefd. De bureaucratie nu had deze haat tegen de koelak, dat instinct van de landelijke gemeenschap, tot haar eigen voordeel weten te exploiteren. Het komt meer voor dat revolutionaire verwachtingen van de massa verwezenlijkt worden onder reaktionaire vormen.

De koelak was niet alleen gehaat bij de dorpsgemeenschap, die de middelste lagen der bevolking omvatte, maar ook bij de behoeftige elementen en de dagloners, die de onmiddellijke slachtoffers van de koelak waren. Immers, deze laatste pachtte de grond van de behoeftigen, terwijl de dagloners zijn betaalde krachten waren.

De „anti-koelakse” gezindheid dezer beide laatste categorieën speelde een belangrijke rol in de strijd tussen de koelakken en de bureaucratie, vooral in die streken, waar het kapitalisme der koelakken reeds grote vorderingen gemaakt had en waar bijgevolg de weerstand tegen de bureaucratistische kollektivisatie bijzonder hardnekkig was. (Oekraïne, Noord-Kaukasië, Sibirië.) De landbouwkollektivisatie werd uitgevoerd door middel van een aantal ingewikkelde, soms tegenstrijdige maatregelen. Men gaf de grond van de koelakken aan de kolchozen, evenals hun vee. Ze hadden ze maar in bezit te nemen, daarna zou men wel verder zien. De machine deed zijn intree in het dorp, de plattelandseconomie kwam nader tot de industrie, het dorpsleven nader tot het stadsleven. De nieuwe economie wierp alle vroegere gewoonten omver, bracht de onderste lagen der bevolking omhoog en nam zelfs een deel ervan op onder haar administratief personeel. Het was voor een gemiddelde boer ontegenzeggelijk een bevordering als hij tot voorzitter ener kolchoze of zelfs maar tot „brigadier” of „akkerleider” werd benoemd. Dan deden zich ongedachte perspectieven voor hem open en zijn organisatorische aanleg ontwikkelde zich. Een arme jonge boer, die traktorbestuurder werd, steeg werkelijk een paar treden op de maatschappelijke ladder. Toch deed hij in werkelijkheid niets anders dan van patroon veranderen, aangezien hij nu van arbeider in dienst van een koelak, arbeider in dienst van de bureaucratie geworden was. Het gros der massa veranderde niet van positie. De dagloners der kolchozen werden bij voortdurende gruwelijk geëxploiteerd en hun toestand deed sterk denken aan die der vroegere lijfeigenen.

De vruchten van de kolchoze-arbeid, evenals die van de industrie, eigende de bureaucratie zich toe, beginnend bij de lagere ambtenaren van de kolchoze (of van de fabriek) tot aan de allerhoogste leiders in het Kremlin toe. De mate van exploitatie, waar-

aan de onderscheiden arbeidersgroepen blootstonden, verschilde evenzeer als het aantal voorrechten, die de diverse lagen der bureaucratie genoten. Maar dat alles veranderde niets aan de fundamentele verdeling van het land in twee kampen: de geëxploiteerde arbeidersmassa enerzijds, de exploiterende leiders anderzijds....."

En hieronder nog een citaat, waaruit duidelijk blijkt, dat de boerenkwestie ook in de komende revolutie een probleem zal zijn, waarmee rekening moet worden gehouden.

„Gedurende de Octoberrevolutie hadden de boeren 30.000 bedrijven van grootgrondbezitters, die tezamen de helft van de Russische bodem besloegen, tot de hunne gemaakt; daarna hadden ze de privébezittingen, de keizer- en kerkelijke landeigendommen onder elkaar verdeeld. Thans moesten tien á twintig miljoen van de vijftientig miljoen boerenbedrijven, die Rusland telde, gelijkwijd worden. Ze moesten in enige honderdduizenden kolchozen verdeeld worden en onder controle gesteld van enige duizenden machine- en traktorstations, die aan de staat toebehoorden. Hoe belangrijk de „spontane verdeling“ van October ook geweest was, ze was oneindig veel gemakkelijker uitvoerbaar geweest dan de huidige kollektivisatie. Inderdaad is het eenvoudiger 30.000 bedrijven van grootgrondbezitters onder elkaar te verdelen, dan 10 á 12 miljoen boerenbedrijven samen te smelten. Het is gemakkelijker, enige honderdduizenden adellijke bezitters van hun grond te beroven dan 10 miljoen boeren. Bovendien was de agrarische revolutie van October betrekkelijk eenvoudig geweest, want ze veranderde niets aan de techniek van de landbouw en gaf zelfs aanleiding tot een achteruitgang daarvan. Thans ging het om een landbouwrevolutie, die de toepassing van de allernieuwste methoden eiste, die voor het merendeel nog niet in gebruik waren op het moment van de kollektivisatie.

Bij de Octoberverdeling was de beroving van de aristocratie gepaard gegaan aan haar uitsluiting buiten de landbouwmaatschappij. De kollektivisatie daarentegen eiste dat de vroeger zelfstandige boeren zich zouden aanpassen aan hun nieuwe rol van kolchoze-arbeiders, een rol die van overwegend belang was in het produktiesysteem. Om dat te bereiken waren schrikbewind en techniek niet voldoende: een minimum-medewerking van de zijde der boeren was daarbij onmisbaar."

Het boek van Ciliga, nu ruim 10 jaren geleden geschreven, is wel het beste dat over Rusland geschreven is. Het legt niet zozeer de nadruk op het levenspeil der arbeidersklasse maar het laat iets van de werkelijke maatschappelijke verhoudingen in Rusland zien en de klassenstrijd, daaruit voortkomend.

Boek-, Courant- en Handelsdrukkerij
A. REIMAN Jr.

Amsterdam-C.
Joden Breestraat 103
Telefoon 47669